

آغاز تاریخی فلسفه

کامل کردنی (نقطه چین ها):

- ۱- برای دانش فلسفه نمی توان، از نظر زمانی آغازی تعیین کرد. همان طور که نمی توان گفت فلسفه ابتدا در کدام سرزمین پدید آمده است.
- ۲- ما تنها می توانیم براساس آثار باقی مانده، گزارشی اجمالی از دورترین اندیشه های فلسفی ارائه کنیم.
- ۳- سهروردی که از فیلسوفان بزرگ دوره اسلامی است، معتقد است که در دوره کیانیان انسان های وارسته ای بوده اند که هم به حکمت و فلسفه می اندیشیدند.
- ۴- اوپانیشادها که شامل متون متعدد هندو است و گاتاها که سروده های زرتشت می باشد.
- ۵- نخستین مجموعه ها یا قطعه هایی که به زبان فلسفی نگاشته شده یا جنبه فلسفی در آنها غلبه داشته، از یونان باستان به یادگار مانده است.
- ۶- سرزمین یونان به عنوان مهد تفکر فلسفی یاد می کنند. در آنجا بود که دانش فلسفه شکل گرفت و تفسیر جهان با روش عقلانی رایج شد.
- ۷- البته زادگاه فلسفه یونانی بخشی بود از سرزمین یونان باستان واقع در غرب آسیای صغیر (کشور ترکیه کنونی) که «ایونیا» نامیده می شد.
- ۸- در «ایونیا» بود که در حدود شش قرن پیش از میلاد مباحث فلسفی پایه گذاری شد و اولین فیلسوفان یونان پا به عرصه وجود گذاشتند.
- ۹- در زمان سقراط بود که کلمه «فیلسوف» بر سر زبان ها افتاد.
- ۱۰- مورخان فلسفه «تالس» را نخستین اندیشمند یونانی می دانند که اندیشه فلسفی مشخصی داشته است.
- ۱۱- تالس عقیده داشت که آب اولین عنصر و پایه و اساس سایر چیزهاست.
- ۱۲- فیثاغورس همان طور که پایه گذار ریاضی و هندسه است، یکی از پایه گذاران فلسفه نیز محسوب می شود

- ۱۳- فیثاغورس برای اولین بار به لفظ **فلسفه** را به کار برد او همچنین واژه **تنوری** را به معنایی که امروزه رایج است و نیز واژه **کیهان** را برای جهان برای نخستین بار استفاده کرد.
- ۱۴- **هراکلیتوس** عقیده داشت که اموری که با هم **ضد** هستند، می توانند با یکدیگر جمع شوند.
- ۱۵- **هراکلیتوس** می گفت: **نمی توان در یک رودخانه دو بار شنا کرد.**
- ۱۶- **پارمنیدس** از اندیشمندان بزرگ فلسفه خود را به صورت **شعر** عرضه کرده است.
- ۱۷- **پارمنیدس** برای اولین بار به **(وجود و حرکت)** که از مفاهیم اصلی فلسفه هستند، توجه کرد.
- ۱۸- دانشمندانی بودند که منادی بی اعتباری علم و اندیشه شدند. و خود را **سوفیست** یعنی دانشمند نامیدند.

صحیح و غلط:

- ۱- برای دانش فلسفه نمی توان، از نظر زمانی آغازی تعیین کرد. **صحیح**
- ۲- هراکلیتوس عقیده داشت که اموری که با هم ضد هستند، نمی توانند با یکدیگر جمع شوند. **= غلط**
- ۳- فیثاغورس همان طور که پایه گذار ریاضی و هندسه است، یکی از پایه گذاران فلسفه نیز محسوب می شود. **= صحیح**
- ۴- هراکلیتوس از اندیشمندان بزرگ فلسفه خود را به صورت شعر عرضه کرده است. **= غلط**
- ۵- مورخان فلسفه «سقراط» را نخستین اندیشمند یونانی می دانند که اندیشه فلسفی مشخصی داشته است **= غلط**
- ۶- پارمنیدس برای اولین بار به **(وجود و حرکت)** که از مفاهیم اصلی فلسفه هستند، توجه کرد. **= صحیح**
- ۷- فیثاغورس برای اولین بار به لفظ فلسفه را به کار برد **= صحیح**
- ۸- سهروردی که از فیلسوفان بزرگ دوره اسلامی است، معتقد است که در دوره کیانیان انسان های وارسته ای بوده اند که هم به حکمت و فلسفه می اندیشیدند. **= صحیح**
- ۹- اوپانیشادها که شامل متون متعدد هندو است و گاتاها که سروده های زرتشت می باشد. **= صحیح**

د) کشف ارتباط:

کدامیک از گزینه های ستون «ب» به گزینه های ستون «الف» مربوط است؟

«الف» {سؤالات}	«ب» {پاسخ ها}
۱- سرودهای زرتشت	سوفیست ها = ۱
۲- دانشمندانی بودند که منادی بی اعتباری علم و اندیشه شدند	پارمنیدس = ۲
۳- فلسفه خود را به صورت شعر عرضه کرده است.	ایونیا = ۷

۴- عقیده داشت که آب اولین عنصر و پایه و اساس سایر چیزهاست	هراکلیتوس=۵
۵- می گفت: نمی توان در یک رودخانه دو بار شنا کرد.	فیثاغورس=۶
۶- پایه گذار ریاضی و هندسه است،	گاتاها=۱
۷- زادگاه فلسفه یونانی	تالس=۴

سوالات تشریحی:

۱- چرا اطلاعات امروز ما به هیچ وجه نمی تواند تاریخ دقیقی از آغاز فلسفه ارائه دهد؟

برخی از تمدن ها آن قدر قدیمی اند که در اثر گذر زمان و آمد و شد حوادث، آثار تمدنی آنها از بین رفته است. همین قدر می دانیم که تمدن های قدیم تر و ساده تر، مقدمه و پلکان شکل گیری تمدن های جدید تر بوده اند و دستاوردهای آنها به تمدن های جدیدتر منتقل شده است. با توجه به این دلایل، اطلاعات امروز ما به هیچ وجه نمی تواند تاریخ دقیقی از آغاز فلسفه ارائه دهد؛ ما تنها می توانیم براساس آثار باقی مانده، گزارشی اجمالی از دورترین اندیشه های فلسفی ارائه کنیم.

۲- ایران باستان چه نقشی در فلسفه داشته است؟ و چه قوم معروفی در آن فعالیت فلسفی داشته اند؟

گزارش ها حکایت از این دارد که ایران باستان یکی از سرزمین های فلسفه خیز بوده و حکیمان و فیلسوفانی خدایرست در ایران می زیسته اند. **سهروردی** که از فیلسوفان بزرگ دوره اسلامی است، معتقد است که در دوره **کیانیان** انسان های وارسته ای بوده اند که هم به حکمت و فلسفه می اندیشیدند و هم دارای سلوک معنوی بوده اند. این حکیمان اندکی پیش از فیلسوفان دوره یونان باستان و برخی نیز هم زمان و پس از آنان می زیسته اند.

۳- آثاری که حکایت از تفکر در مسائل بنیادین هستی در شرق باستان داشته است را بنویسید.

در تمدن های باستانی دیگر، مانند تمدن های چین، هند، بین النهرین و مصر نیز که پیش از تمدن یونان شکل گرفته اند، کم و بیش حکمت و فلسفه رواج داشته و آثاری که حکایت از تفکر در مسائل بنیادین هستی داشته باشند، به جای مانده است، مانند **اوپانیشادها** که شامل متون متعدد هندو است و **گاتاها** که سروده های زرتشت می باشد.

۴- نخستین مجموعه ها یا قطعه هایی که به زبان فلسفی نگاشته شده یا جنبه فلسفی در آنها غلبه داشته، از کدام مکان باقی مانده است؟

یونان باستان

۵- کدام سرزمین مهد تفکر فلسفی است؟

سرزمین یونان

۶- زادگاه فلسفه یونانی کجاست و چه زمانی پایه گذاری شده است؟

البته زادگاه فلسفه یونانی بخشی بود از سرزمین یونان باستان واقع در غرب آسیای صغیر (کشور ترکیه کنونی) که «ایونیا» نامیده می شد. در اینجا بود که در حدود شش قرن پیش از میلاد مباحث فلسفی پایه گذاری شد و اولین فیلسوفان یونان پا به عرصه وجود گذاشتند.

۷- در آغاز شکل گیری فلسفه، آنچه بیش از هر چیز این اندیشمندان را به خود مشغول می داشت چه چیزی بود؟

در آغاز شکل گیری فلسفه، آنچه بیش از هر چیز این اندیشمندان را به خود مشغول می داشت، دگرگونی هایی بود که پیوسته در جهان طبیعت رخ می داد. آنها کوشش می کردند تا به دیدگاهی دست یابند که بتوانند به درستی این دگرگونی ها را تبیین عقلانی کنند.

۸- نخستین اندیشمند یونانی که اندیشه فلسفی مشخصی داشته است چه کسی بود در چه قرنی می زیست؟ چه عقیده ای داشت و چرا؟

مورخان فلسفه «تالس» را نخستین اندیشمند یونانی می دانند که اندیشه فلسفی مشخصی داشته است. وی در قرن ششم پیش از میلاد می زیست. تالس عقیده داشت که آب اولین عنصر و پایه و اساس سایر چیزهاست. زیرا او می دید که آب در درجات بالا بخار می شود و در درجات بسیار پایین منجمد و سخت می گردد و وقتی به صورت باران می آید، گیاهان از زمین می رویند. پس اینها هم حتماً شکل دیگری از آب اند.

۹- پایه گذار ریاضی و هندسه و همچنین یکی از پایه گذاران فلسفه کیست؟

فیثاغورس

۱۰- چه کسی ریاضیات را به گونه ای خاص با فلسفه و عرفان در هم آمیخت و یک دستگاه فلسفی عمیق بنیان نهاد؟

فیثاغورس

۱۱- نظر ارسطو را درباره فیثاغورس و پیروان او بنویسید.

فیلسوفانی که به نام فیثاغوریان خوانده می شوند، نخستین کسانی بوده اند که خود را وقف ریاضیات کرده و باعث پیشرفت آن شده اند. در نظر آنان، اصول ریاضی درباره تمام موجودات صادق است و اعداد و اصول اعداد، همان عناصر اولی همه موجودات هستند. فیثاغورس برای اولین بار به لفظ فلسفه را به کار برد و همچنین واژه تئوری را به معنایی که امروزه رایج است و نیز واژه کیهان را برای جهان برای نخستین بار استفاده کرد.

۱۲- شهرت هراکلیتوس در تاریخ فلسفه به چه دلیل است؟ (دو اندیشه هراکلیتوس را بنویسید.)

شهرت وی در تاریخ فلسفه به دلیل دو اندیشه اوست؛ اولی وحدت اضداد است. او عقیده داشت که اموری که با هم ضد هستند، می توانند با یکدیگر جمع شوند؛ مثلاً دامنۀ کوه، هم سربالایی است و هم سربایینی. درباره یک لیوان که تا نصف آن آب است، هم می توان گفت نیم لیوان خالی است و هم می توان گفت نیم آن پر است و این دو جمله تضادی با یکدیگر ندارند. پس وجود این اضداد است که جهان را می سازد و گریزی از ستیز و تضاد نیست.

دومین اندیشه مشهور وی تغییر و تحول دائمی جهان است. او می گفت: « همه چیز در سیلان و حرکت است» هیچ چیز ثابتی در این جهان وجود ندارد. دگرگونی، قانون زندگی و قانون کائنات است، بر همه چیز فرمان می راند و نمی توان از آنگریخت. باید قبول کنیم که «نمی توان در یک رودخانه دو بار شنا کرد»

۱۳- جمله معروف «نمی توان در یک رودخانه دو بار شنا کرد» از آن کدام فیلسوف است؟

هراکلیتوس

۱۴- پارمنیدس فلسفه خود را چگونه عرضه کرد برای نخستین بار به کدام مفاهیم فلسفی توجه کرد و تفاوت انها را ذکر کرد؟

پارمنیدس از اندیشمندان بزرگ فلسفه خود را به صورت شعر عرضه کرده است. پارمنیدس برای اولین بار به (وجود و حرکت) که از مفاهیم اصلی فلسفه هستند، توجه کرد و تفاوت انها را ذکر کرد.

۱۵- نظریات پارمنیدس را بنویسید و نظریات وی با هراکلیتوس، چه فرقی داشت؟

وی بر خلاف هراکلیتوس، می گفت که هستی، یک امر واحد ثابت است و حرکت و شدن ندارد. او می گفت در جهان واقع، نیستی راه ندارد و نمی توان گفت «نیستی هست» زیرا جمله تناقض آمیز است. ما با یک واقعیت بدون تغییر و جاودان و فناپذیر روبه رو هستیم. البته از طریق حواس نمی توان به این واقعیت رسید. تنها با تفکر عقلی است که این حقیقت را می توان دریافت. به عبارت دیگر: حواس فقط همین مرتبه ظاهری جهان و هستی را نشان می دهد که نشان دهنده امور مختلف و متغیر است. اما با عقل می توان به آن لایه باطنی و حقیقی هستی رسید که بدون تغییر و جاودانه است.

۱۶- اولین اندیشمندان و فیلسوفان در کجا زندگی می کردند و بعد دیدگاه این دانشمندان وارد کدام شهر شد؟

اولین اندیشمندان و فیلسوفان عموماً در قسمتی از آسیای صغیر، که آن روزها جزء سرزمین یونان بود، زندگی می کردند و. اما به تدریج دیدگاه این دانشمندان، آتن، پایتخت یونان را هم تحت تأثیر قرار داد و آتن به مرکز نظریات گوناگون و اختلافات فکری تبدیل شد.

۱۷- چه عاملی باعث ظهور سوفیست ها شد؟

آرا و نظریات گوناگون و غالباً متضادی که این اندیشمندان عرضه داشتند، سبب شد تا نوعی تشویش و نگرانی بر مردم آن روزگار غالب شود و بذریعۀ اعتمادی نسبت به دانش و اندیشه در ذهن ایشان پراکنده گردد. این آشفتگی فکری به ظهور دانشمندانی منجر گردید که منادی بی اعتباری علم و اندیشه شدند. و سوفیست ها ظهور کردند.

۱۸- نظریان سوفیست ها را بنویسید.

این گروه که خود را «سوفیست» یعنی دانشمند می خواندند، به این دلیل که سخن اندیشمندان و جهان شناسان با یکدیگر متضاد است و آنها نتوانسته اند تفسیر درستی از جهان به دست آورند، نظریات آنان را بیهوده دانستند و به جای آموزش علوم به فن سخنوری روی آوردند و همان طور که گفته شد، به جای رسیدن به حقیقت، پیروزی بر رقیب را هدف قرار دادند و به آنجا رسیدند که اصل حقیقت و واقعیت را انکار کردند.

تفکر در عبارات

در این سه عبارت تفکر کنید و بگویید که هر عبارت به چه موضوع بنیادین و فلسفی اشاره دارد.

عبارت های زیر از برخی حکمای قدیم نقل شده است.

۱- باید «خود» را نگاه کرد، به «خود» گوش کرد، به «خود» اندیشید و در توجه به خود غرق شد. با نگاه کردن، گوش دادن، اندیشیدن و واقعیت دادن به «خود» است که هر چه که هست شناخته می شود. اوپانیشاد ۴

جمله اول از اوپانیشادها نقل شده است. این جمله بیان می کند که اولین گام در راه کسب معرفت، خودشناسی است. انسان از طریق خودشناسی به کرامت نفس و عظمت خلقت بزرگ الهی و اهمیت روح آدمی که پرتویی از انوار الهی است، پی می برد و از همین راه خالق خویش را شناخته و مسیر عبودیتش را طی می کند، لذا این جمله اوپانیشادها حدیثی از امام علی را به ذهن متبادر می کند که من عرف نفسه فقد عرف ربه. هرکسی خود را بشناسد خدای خود را می شناسد.

۲- بی حد و بی تمام، پابرجاست بی صدا و بی جسم، تنها ایستاده ست و تغییر را نمی شناسد... من نام او را نمی دانم برای نامیدن است که او را تائو می نامم. با زحمت سعی دارم از چگونگی او خبر بدهم، او را بزرگ می خوانم. لائوتسه

جمله دوم از لائوتسه فیلسوف بزرگ چینی بیان شده است کتاب آئین او تائو نام دارد که شامل ۸۱ قطعه کلمه قصار است. او ویژگی های تائو را برمی شمرد. (تائو به معنی راه، خدا، خرد، کلمه، معنا، و منطق است) این جملات نشان می دهد که آنهایی که اهل تفکر و معنا هستند خدا را می یابند چرا که خداگرایی در فطرت هر انسانی نهاده شده است.

۳- در آغاز، دو معنا بودند که آنها را توأمان می شناسند و یکی نیک و دیگری دروغ = (شر) است، در اندیشه، در گفتار و در کردار. از میان این معنا، هشیاران، نیکی را انتخاب می کنند، نه گمراهان. اوستا، یسنا ۳۰

جمله سوم از اوستا مجموعه کهن ترین نوشتار و سروده های زرتشتیان بیان شده است. اندیشه زرتشت بر مبنای ثنویت و دوگانگی تأسیس شده است. اما نکته مهم و پیام اصلی این است که عقلا و خردمندان خیر و نیکی را انتخاب می کنند پس هر اندازه در تقویت تفکر و اندیشه خود کوشا باشیم در زندگی و در انتخاب های خود موفق عمل خواهیم کرد.

بررسی*

۱- تا چه اندازه این دو اندیشه هراکلیتوس را واقع بینانه و درست می دانید؟

واقع بینانه و درست به نظر می آید.

۲- آیا می توان میان این دو اندیشه ارتباطی برقرار کرد؟

ارتباط این دو اندیشه نیز روشن است؛ حرکت و تغییر است که باعث می شود جهان مرتب از وحدت به کثرت و برعکس حرکت کند.

۳- آیا می توان گفت که یکی از این دو سبب پیدایش تفکر دوم در نزد هراکلیتوس شده است؟
بله می توان گفت اندیشه اول سبب پیدایش تفکر دوم نزد هراکلیتوس شده است.

اندیشه*

آیا می توانید این استدلال پارمنیدس در خصوص حقیقت واحد و ثابت و جاودان بودن هستی را کامل کنید؟

اگر چیزی به وجود آید، یا از وجود به وجود می آید یا از لاوجود.

اگر از وجود به وجود آید در این صورت قبلاً هست.

اگر از لاوجود به وجود آید در این صورت هیچ چیز نیست، زیرا از هیچ، هیچ چیز. وجود نمی آید.
بنابراین صیرورت توهم است. وجود فقط هست و وجود واحد است.

زیرا از هیچ، چیزی به وجود نمی آید.

بنابراین اگر از لاوجود به وجود آید، در این صورت هیچ چیز نیست، زیرا از هیچ، هیچ چیز به وجود نمی آید

بنابراین: وجود فقط هست و یکی است.

به کار بندیم

مشخص کنید اندیشه های فلسفی زیر منسوب به کدام فیلسوف است و درباره هر کدام شرح دهید.

۱- اعداد و اصول آنها، ماده اولیه همه موجودات هستند.

نام فیلسوف : فیثاغورس

شرح : فیلسوفانی که به نام فیثاغوریان خوانده می شوند، نخستین کسانی بوده اند که خود را وقف ریاضیات کرده و باعث پیشرفت آن شده اند. در نظر آنان، اصول ریاضی درباره تمام موجودات صادق است و اعداد و اصول اعداد، همان عناصر اولی همه موجودات هستند.

۲- اموری که با هم ضد هستند می توانند با یکدیگر جمع شوند.

نام فیلسوف : هراکلیتوس

شرح : هراکلیتوس عقیده داشت که اموری که با هم ضد هستند، می توانند با یکدیگر جمع شوند؛ مثلاً دامنۀ کوه، هم سربالایی است و هم سرپایینی. درباره یک لیوان که تا نصف آن آب است، هم می توان گفت نیم لیوان خالی است و هم می توان گفت نیم آن پر است و این دو جمله تضادی با یکدیگر ندارند. پس وجود این اضداد است که جهان را می سازد و گریزی از ستیز و تضاد نیست.

۳- مادهٔ اولیه همه چیز آب است.

نام فیلسوف : تالس

شرح : تالس عقیده داشت که آب اولین عنصر و پایه و اساس سایر چیزهاست. زیرا او می دید که آب در درجات بالا بخار می شود و در درجات بسیار پایین منجمد و سخت می گردد و وقتی به صورت باران می آید، گیاهان از زمین می رویند. پس اینها هم حتماً شکل دیگری از آب اند.

۴- همه چیز در جهان در تغییر و دگرگونی است و هیچ چیز ثابتی وجود ندارد.

نام فیلسوف : هراکلیتوس

شرح : او می گفت: « همه چیز در سیلان و حرکت است» هیچ چیز ثابتی در این جهان وجود ندارد. دگرگونی، قانون زندگی و قانون کائنات است، بر همه چیز فرمان می راند و نمی توان از آنگریخت. باید قبول کنیم که «نمی توان در یک رودخانه دو بار شنا کرد»

۵- در جهان هستی دگرگونی وجود ندارد و همه چیز ثابت و واحد است.

نام فیلسوف : پارمنیدس

شرح : او می گفت در جهان واقع، نیستی راه ندارد و نمی توان گفت «نیستی هست» زیرا جمله تناقض آمیز است. ما با یک واقعیت بدون تغییر و جاودان و فناپذیر روبه رو هستیم. البته از طریق حواس نمی توان به این واقعیت رسید. تنها با تفکر عقلی است که این حقیقت را می توان دریافت. به عبارت دیگر: حواس فقط همین مرتبهٔ ظاهری جهان و هستی را نشان می دهد که نشان دهندهٔ امور مختلف و متغیر است. اما با عقل می توان به آن لایهٔ باطنی و حقیقی هستی رسید که بدون تغییر و جاودانه است.